

Karel Čapek

NdB

Národní divadlo Brno

Režie: Štěpán Pácl

činohra

Premiéra: 8. dubna 2022 v divadle Reduta

METODICKÉ
LISTY

Matka

mafra DNES | LIDOVÉ NOVINY | IDNES.CZ

FASTER.CZ

COLDWELL.

OH! ŽS

Generace
Genius

Multimédia

informativní kraj

BRNO

STATUTÁRNÍ MĚSTO
BRNO
Městské divadlo
Příspěvková organizace

Matka v NdB

Je možné vyrovnat se s tím, že jeden lidský život je jen kapka v moři velkého příběhu lidstva? Ale co když jste matka pěti až příliš odvážných synů? Není už pět kapek přece jen mnoho? Velkolepé Čapkovo drama bude na brněnských jevištích k vidění po sedmatřiceti letech!

Matka pěti synů se bouří. Přestože je vdovou po důstojníkovi, který před lety hrdinicky zahynul v boji, nemá zájem na tom, aby tímto způsobem skončili i její potomci. Bohužel ten nejstarší – lékař, se také domů nevrátil. Padl na poli vědy, když v exotických zemích vyvíjel lék na žlutou zimnici. Z chlapců rostou muži, kteří touží po dobrodružství, a ona netuší, že druhý z nich právě havaroval při řízení letadla. Už má jen tři děti! Nesmí je ztratit! V hádkách, které vede se svými zesnulými – manželem, otcem a dvěma syny, hájí právo ženy na zasahování do osudů svých dětí. Bohužel do temné místnosti rodinné vily přichází další mrtví – oběti krvavé revoluce. Zbývá ten nejmladší, nejcitlivější a nejméně ambiciózní, její Toni.

Protiválečné drama Karla Čapka (1890–1938) reagovalo nejen na občanský konflikt ve Španělsku, ale také na vzrůstající fašistické tendence v Evropě. Síla tohoto fenomenálního divadelního textu spočívá v dodnes burčujících konfrontacích ženy-matky a mužů, kteří touží ve světě konat velké činy.

Premiéra: 8. dubna 2022 v divadle Reduta

Autor	Karel Čapek
Režie	Štěpán Pácl
Dramaturgie	Milan Šotek
Scéna	Antonín Šilar
Kostýmy	Zuzana Formánková
Jazyk. spolupráce	Eva Spoustová
Hudba	Jakub Kudláč
Inspice	Zdeněk Kocián
Náповěda	Jannis Moras

Osoby a obsazení

Matka	Tereza Groszmannová
Otec	Tomáš Šulaj
Ondřej	Roman Blumaier
Jiří	Martin Veselý
Kornel	Vojtěch Blahuta
Petr	Viktor Kuzník
Toni	Pavel Čeněk Vaculík
Mužský hlas	Bedřich Výtisk
Ženský hlas	Eliška Zbranková

Metodický list pro pedagogy

Jak pracovat s materiálem

Tento metodický list je určený pedagogům středních škol, případně jakémukoliv jinému pedagogickému doprovodu mladých diváků ve středoškolském věku, který se se studenty chystá na představení Matka v Národním divadle Brno.

Aktivity metodického listu jsou inspirované Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia, kde naplňují výstupy předmětů Literární komunikace, Úvod do filosofie, Člověk jako jedinec a průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova. Školy, které mají ve školním vzdělávacím programu předmět Dramatická výchova, mohou naplňovat skrze tento materiál cíle, týkající se historie a teorie divadla, či recepce a reflexe dramatického umění.

Ke každé sérii aktivit v tomto metodickém listu naleznete boční texty, určené pro pedagoga. V nich popisujeme možnosti, jakým způsobem se dá se cvičeními pracovat, **modrou barvou jsou napsány cíle aktivit (případně celých bloků aktivit)**, v rámečcích naleznete možnost rozšíření aktivit nebo více akční varianty cvičení z pracovního listu. Cvičení pro samostatnou práci studentů bez komentářů pro pedagogy naleznete v dokumentu **Pracovní list**. Mezi soubory ke stažení je umístěn též dokument s fotografiemi s názvem **Příloha k metodickým listům Matka: Fotografie**.

Metodický list je rozdělen na dvě části. Kteroukoliv část i jednotlivé aktivity uvnitř nich je možné realizovat bez návaznosti na sebe navzájem – s materiálem pracujte libovolně dle vašich časových možností a cílů, které chcete naplnit.

1. část – Tematické naladění

Otevírá témata, která se objevují v inscenaci a také v původní hře Karla Čapka. Seznamuje s autorem a s východiskem vzniku dramatu Matka. Aktivity této části doporučujeme se studenty realizovat před zhlédnutím představení.

Dle RVP G naplňuje první část výstupy předmětů Literární komunikace (žák postihne smysl textu, vysvětlí důvody a důsledky různých interpretací téhož textu, porovná je a hodnotí, odhalí eventuální dezinterpretace textu), Úvod do filosofie (žák posuzuje lidské jednání z hlediska etických norem a svědomí jednotlivce) a průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova (morálka všedního dne).

2. část – Reflexe divadelního zážitku

Zabývá se interpretací divadelního díla, rozborem postav, porovnáním textového východiska a inscenace, pojmenováním diváckého zážitku a témat obsažených v inscenaci. Aktivity této části je vhodné realizovat po zhlédnutí představení.

Dle RVP G naplňuje druhá část výstupy předmětů Literární komunikace (žák samostatně interpretuje dramatické, filmové a televizní zpracování literárních děl), Člověk jako jedinec (žák vyloží, jak člověk vnímá, prožívá a poznává skutečnost, sebe i druhé lidi a co může jeho vnímání a poznávání ovlivňovat) a průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova (morálka všedního dne).

1. část

Tematické naladění

1. Práce s fotografiemi

Prohlédněte si fotografie. Popište, co vidíte na každé z nich.

Co mají lidé na všech fotografiích společného? Jak by se mohla jmenovat výstava, která by obsahovala tyto fotografie?

Cílem této aktivity je naladit studenty na témata, se kterými budou v inscenaci konfrontováni.

Aktivita je možné realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu. Také lze nechat studenty diskutovat ve dvojicích nebo skupinkách.

Další variantou je každé skupince dát pouze jednu fotografii. Otázky, na které by pak společně odpovídali mohou být například tyto:

Kdo je ústřední postavou na fotografii?

Jaký si myslíte, že je její příběh?

Jak byste fotografii pojmenovali?

Následně lze nasdílet odpovědi a fotografie mezi skupinkami a dále diskutovat o tom, co mají společného

Fotografie jsou vybrány s cílem otevřít téma *hrdinství*. V lepší kvalitě pro tisk je můžete najít v dokumentu *Příloha k metodickým listům Matka: Fotografie*. Pokud chcete, můžete sami zařadit další fotografie vlastního výběru.

2 Situace dramatu

Přečtěte si text ze hry Matka a odpovězte na otázky

Cílem této aktivity je seznámit studenty s některými postavami dramatu a s původním textem Karla Čapka. Otázky pak vedou k rozboru čteného.

MATKA Proč mi je sem pořád taháš! Já nechci, aby se táhli pořád za tebou.

OTEC (*objeví se.*) Já je sem netahám, dušinko. To oni sami. Od dětství si s tím haraburdím tady hráli. Mohlas ty krámy dávno vyhodit, miláčku.

MATKA Vyhodit! Památky po tobě! Ne, ne, Richarde, na ty mám já právo, ty tu jsou pro mě. Ty mi ty děti kazíš, Richarde.

OTEC Jak bych je já mohl kazit! Když je člověk jednou... Kolik už je to let?

MATKA To bys mohl vědět. Sedmnáct.

OTEC Už? Tak vidíš, když je člověk jednou sedmnáct let mrtvý, zbývá z něho už hrozně málo, miláčku. Pořád je ho míň a míň.

MATKA To je jedno. Vábíš je. Proto sem pořád lezou. Tatínek voják, tatínek hrdina! Já vím, jak je to okouzluje. Vždycky je to okouzlovalo.

OTEC Nemélas jim o mně povídat, holčičko. To je tvoje chyba.

MATKA Měla jsem je o to hrdinství připravit?

OTEC Přeháníš, nezlob se, ale v tomhle jsi vždycky přeháněla. Hrdinství! Docela bezvýznamná srážka s domorodci... a ještě k tomu prohraná.

MATKA Tvůj velitel mi tehdy napsal: Madam, oplakáváte hrdinu.

OTEC To jsou jen takové řeči, holčičko. Protože se mi stal ten malér... Hrdina! Někdo tam musel jít. Kdybych se nepřihlásil já, tak by tam šel někdo jiný. To je celé.

MATKA Ale ten někdo jiný by třeba nebyl otcem pěti dětí, Richarde!

Jak byste tuto situaci nazvali?

Jaké postavy v úryvku vystupují?

Napište tři specifika každé z postav.

Čeho se v této situaci snaží dosáhnout Matka?

Čeho se v této situaci snaží dosáhnout Otec?

V textu se skloňuje slovo hrdinství. Kdo je podle vás hrdina?

Aktivitu je možné realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu. Také lze nechat studenty diskutovat ve dvojicích nebo skupinkách, nebo je možné nechat studenty samostatně si přečíst text a následně odpovídat na otázky společně s celou skupinou.

3. Inspirace Karla Čapka

KAREL ČAPEK V BODECH

- 1890 – 1938 • spisovatel, novinář, cestovatel, fotograf, překladatel
- pro nemoc nebojoval v 1. světové válce • podporovatel T. G. Masaryka
 - odpůrce fašismu • společensky kritická díla:
 - vědeckotechnický pokrok (Kratatit, R. U. R., Továrna na absolutno)
 - protiválečná (Matka, Válka s mloky, Bílá nemoc)

Inspirace pro napsání hry Matka byla následující fotografie, pojmenovaná *Žena z Léridy*, o které napsal Karel Čapek též tento článek do novin:

Jsou věci, které nemůžeme zběžně přejít, nechceme-li mít pocit, že my, my všichni, my dnešní lidstvo přestáváme být lidmi. Dvaapadesát dětí bylo roztrháno leteckou pumou ve škole katalánské Léridy. Dvaapadesát lidských špuntů sedělo ve škamnách, a najednou z nich byly jen krvavé kusy masa. Nedovíme se asi, jak se jmenoval ten úspěšný vrhač pum. Snad to byl vlastenecký Španěl Francova vojska, snad mladý Němec, snad Itali; ale skoro s jistotou můžeme věřit, že to nebyl profesionální vrah dětí, nýbrž voják, který prostě plnil nařízený úkol bombardovat město. Snad bude za to i pochválen v armádním rozkaze. Snad je to veliký vojenský úspěch, zabít jednou ranou dvaapadesát dětí. Třeba se tomu říká demoralizace zázemí. Ale přesto se snad většina Evropanů nad touto zprávou nezhostí strašného dojmu, že se stal jeden z největších a nejbarbaršnějších zločinů našeho věku. Nebudeme z toho zločinu vinit posádku letadla. Odpovědnost padá výše. Na ty, kdo nařizují. Na ty, kdo vedou. Na ty, kdo financují masakry těchto hanebných let. Chtěli bychom se nad tělíčky 390 léridských dětí zeptat vás a vás a vás dalších, kdo rozhodujete o osudech dnešního světa: Vaše Excelence, co soudíte o léridských dětech? Ale ve jménu člověka, ušetřte nás pouhého pokrčení ramen.

Cílem této aktivity je krátce seznámit studenty s Karlem Čapkem, především pak s jeho postoji a s motivacemi napsat drama *Matka*.

Tato aktivita má spíše informační charakter, nemá však nahrazovat učivo o Karlu Čapkovi, spíše zasadit do kontextu inscenaci a drama *Matka*. Je však možné doplnit ji vlastním výkladem a propojit tak aktivitu s učivem o spisovateli.

Pro rozšíření práce materiálem je možné studentům nejdříve ukázat jen fotografii (ve větším formátu je dostupná v dokumentu *Příloha k metodickým listům Matka: Fotografie*), až po krátké diskuzi odtajnit její smysl a doplnit ji o Čapkův novinový článek.

Možné otázky do diskuze:

Kdo je žena na fotografii?

Co se jí honí hlavou?

Z jaké doby fotografie pochází?

Jak byste fotografii pojmenovali?

4. Matka a její významy

V dramatu *Matka* se kromě postavy matky pěti synů objevuje také postava *matky vlasti*. Podle vlastního názoru vyplňte následující tabulku.

	MATKA – RODIČ	MATKA - VLAST
CO NÁM DÁVÁ		
JAKOU K NÍ MÁME ZODPOVĚDNOST		

Jaké další *matky* v přeneseném významu slova znáte (kromě *matky vlasti*)?

Proč si myslíte, že se pro ně využívá právě slovo *matka*?

Co mají společného s původním významem slova *matka*?

Tato tabulka s otázkami má za cíl podnítit vlastní úvahu nad významem slova *matka*.

Aktivita je možné realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu.

Také lze nechat studenty diskutovat ve dvojicích nebo skupinkách

Další variantou je tabulku překreslit např. na velkou tabuli (či jiné viditelné místo) a vepisovat do ní všechny varianty odpovědí studentů tak, aby viděli nápady ostatních, a iniciovat další diskusi.

2. část

Reflexe divadelního zážitku

1. Postavy inscenace

V následující tabulce vidíte vypsány postavy dramatu.

Vyplňte podle vlastního dojmu informace k jednotlivým postavám

Cílem této aktivity je připomenutí postav inscenace, jejich rozbor a pojmenování vlastního vztahu k nim.

Aktivitu je možné realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu. Následně je možné nechat studenty porovnat např. ve dvojicích, jakým způsobem vyplnili tabulku.

Také je možné tabulku použít jako návodný materiál k diskuzi s celou skupinou najednou.

Důležité je podotknout, že neexistuje žádné „správné“ řešení, vychází se z divadelního zážitku, který má každý divák jiný. Naopak může být zajímavé porovnat opačné názory na postavy a hledat argumenty pro podložení vlastního názoru.

Přiložená fotografie slouží k lepšímu vybavení si jednotlivých postav (ve větším formátu je dostupná v dokumentu *Příloha k metodickým listům Matka: Fotografie*).

POSTAVA	POZNÁVACÍ ZNAMENÍ	VLASTNOSTI	MOTIVACE K ČINU	V ČEM SPOČÍVÁ JEJÍ HRDINSTVÍ	SYMPATIE min. 0 max. 10
Matka					
Otec					
Ondřej					
Jiří					
Kornel					
Petr					
Toni					

2. Nekrology postav

Vytvořte *nekrolog* dvěma postavám inscenace – té, která vám je nejsympatičtější a té, která je vám sympatická nejméně. Do rámečku postavu zběžně nakreslete (zaměřit se můžete jen na poznávací znak nebo třeba udělat karikaturu), pod rámeček vepište její jméno a na řádky pod něj několik vět o životě a významu zemřelého.

Pokud vaše postava v inscenaci nezemřela, nevadí, zkuste si i tak na základě jejího života představit, co by nemělo chybět v jejím nekrologu.

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Cílem této aktivity je bližší pojmenování a odůvodnění vlastního vztahu k postavám skrze tvůrčí práci.

Aktivitu je vhodné realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu.

Individuální práci může následovat „výstava nekrologů“, kdy se všechny práce pověsí do jednoho prostoru a studenti si budou moci projít práce svých kolegů. Lze také pracovat s odhadováním toho, kdo vytvořil který nekrolog.

Také je možné uspořádat „vernisáž“, kdy ke každému nekrologu může jeho tvůrce krátce přednést několik slov.

Nakonec je možné sepsat na tabuli seznam nejsympatičtějších a nejméně sympatických postav podle toho, kolik nekrologů se k jednotlivým postavám sešlo.

3. Myšlenkové letokruhy

Do letokruhů vepište všechna témata, myšlenky a motivy, se kterými inscenace dle Vašeho dojmu pracovala.

Do středu letokruhu vepište jedno nejvýraznější téma, které jste v inscenaci vnímali. Do prostředního letokruhu vepište další nosné myšlenky, které pro vás inscenace nesla. Okrajový letokruh pak zaplňte drobnými motivy, asociacemi, myšlenkami nebo také vašimi otázkami.

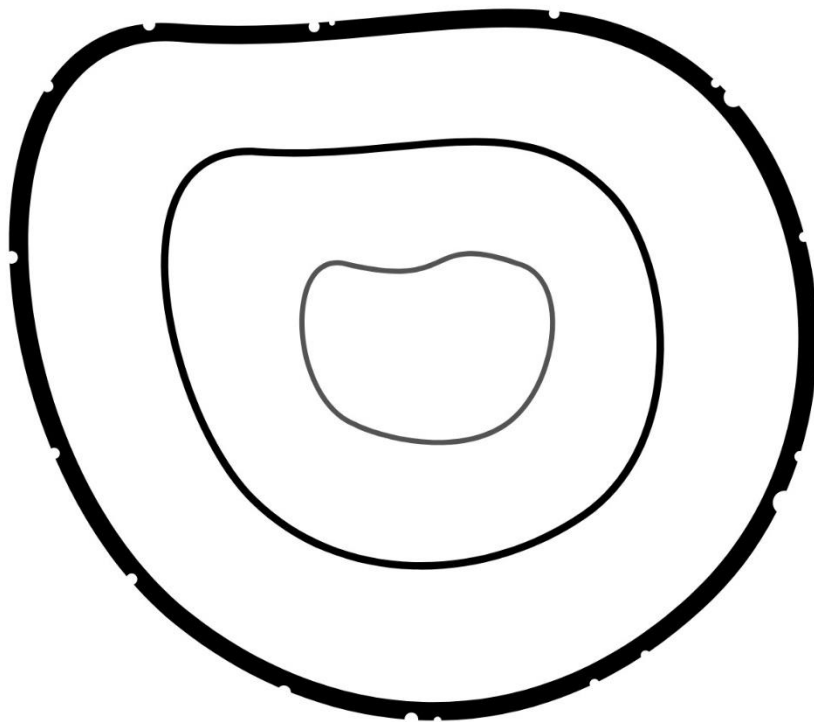
Cílem této aktivity je pojmenování hlavního tématu a dalších myšlenek a motivů, které studenti v inscenaci vnímali. Směřuje k přesnější definici vlastního diváckého zážitku.

Doplňující úkoly pak slouží k porovnání Čapkovy hry s Páclovou inscenací a k otevření diskuze nad aktuálností obou děl.

Aktivitu lze celou realizovat jako samostatnou práci na pracovním listu.

Další variantou je nechat studenty samostatně vyplnit letokruhy a následně jednotlivé výsledky sdílet a porovnat ve skupině.

Doplňující úkoly nemusí studenti řešit barevným zvýrazňováním, ale mohou být opět východiskem k diskuzi

Drama Matka napsal Karel Čapek v roce 1938. Inscenace v Národním divadle Brno měla premiéru v roce 2022. Do letokruhů připište nebo barevně zvýrazněte ta témata/myšlenky/motivy, které jsou dle Vašeho názoru aktuální pro dnešní dobu.

Pokud jste v inscenaci viděli nějaké téma/myšlenku/motiv, který nevnímáte jako aktuální, ale v době vzniku dramatu (r. 1938) aktuální byl, připište ho nebo jej označte odlišnou barvou.

4. Hrdinství všedního dne

Inscenace pracuje s pojmem *hrdina*, který jste si v první části tohoto pracovního listu definovali.

Posunula se Vaše definice nějakým směrem po zhlédnutí inscenace?

Americký psycholog profesor Philip Zimbardo zavedl pojem „hrdina všedního dne“. Takového hrdinu definuje následovně: **Hrdinové jsou obyčejní lidé, jejichž sociální jednání je neobyčejné – jednají, když ostatní jsou pasivní, vzdají se EGOcentrismu ve prospěch SOCIOcentrismu.**

S jakými drobnými hrdinskými činy se můžeme setkat nebo je můžeme vykonat téměř denně?

Poslední aktivita uzavírá oblouk celého metodického listu a navrácí se k původnímu tématu, se kterým pracovala část Tematické naladění.

Studenti rozebírají téma *hrdinství* a vztahují jej k vlastnímu jednání a každodennímu životu ve smyslu pojmu *hrdina všedního dne*.

Aktivita přímo nabízí prostor pro volnou diskuzi nad tématem. Lze ji doplnit o podrobnější výklad o teorii hrdinů všedního dne Philipa Zimbarda (The Heroic Imagination Project).

Také je možné práci nechat na individuálním plnění každého studenta. Následně se nabízí porovnat jednotlivé odpovědi.

Projekt „NdB rozvíjí kreativní učení“ (reg. číslo: 0213000140)
se uskutečňuje za finanční podpory Evropské unie.

